

Anarchisták

A pápalátogatás idején őrizetbe vették a magyarországi anarchisták lapocskájának valamennyi rikkancsát (szám szerint kettőt), egyiküket megbilincseltek, a másiknak pedig, aki megúsza ezt a megaláztatást, az őrszobán falhoz csapdosták a fejét.

Én magam nem láttam ezt az eseménysorozatot, de hallottam róla egy beszámolót, melyet az anarchistacsoport egyik szellemi irányítója tartott nagyobb nyilvánosság előtt. A szóban forgó újság botránys címodalát ellenben saját szemüleg csodálhattam meg. A pápa ihletett, de nem túlcsondulóan szeretetteljes portréja alatt egy jámbor óhaj volt olvasható: „Ne jöjjön el a te országod.”

Mielőtt tovább szőném a fentebb jelzett tárgykörben gondolataim fonalát, el kell árulnom magamról, hogy nem vagyok anarchista, sajnos, sajnos. Az anarchisták erőszak- és elnyomásmentes társadalmat óhajtanak, akár csak én. Erre azonban az erőszak világában csak erőszakosan lehet törekedni. Ha az anarchisták tudomásul veszik ezt, akkor cselekedeteik elmentmondásba kerülnek alapelveikkel. Az erőszak ugyanis, amelyet ideig-óráig alkalmazniuk kell, önálló hatalommá válik, önmagához idomítja alkalmazóit, és végül — siker esetén — egymaga is képes lesz arra, hogy meghiúsítsa eredendő célját, az erőszakmentességet. Ha viszont ragaszkodnak az erőszakmentességhez, akkor olyan favágókhoz hasonlíthatnak, akik fejsze és fűrész nélkül mennek az erdőbe. Az erőszakhoz folyamodó anarchista a cinizmus útvesztőjébe téved, az erőszakmentes pedig az öncsalás zsákutcájába.

Noha tehát nem vagyok anarchista, mégis vonzódok ennek az irányzatnak a hazai követőjéhez. Ők ugyanis, ellentétben a nemzetiségi, a faji vagy a szexuális kisebbség tagjaival, önként és tudatosan választják a kisebbségi sorsot. Ellenállnak a társadalom roppant egyformásító erejének, és igazságérzetük-

től vezérelve népszerűtlen nézeteknek adnak hangot, még népszerűtlenebb akciókat szerveznek, és jó lélekkel teszik ki magukat a tenyésztett többség megvetésének és gyűlöletének. A pártállam idején feltehetően a vallásszabadság hívei voltak (akár csak én), ma viszont viszolyognak (akár csak én) az államilag diktált, szinte kötelező érvényű ájtatos eufóriától. A „Ne jöjjön el a te országod” nem Jézus, hanem a teokrácia birodalomtól óvta olvasóit.

Ízléses volt-e a címlap, mely felkeltette a rendőrség mindig megtisztelő figyelmét? Mivel az ízlésről (de gustibus) nincs mit vitatkozni (non est disputandum), csak azt állapítom meg, hogy a rendőrség nem a rossz ízlést üldözi hivatalból. Ha az összes ízléstelen nyomdatermék minden terjesztőjét megbilincselnék, akkor gályarabokhoz hasonlatos csoportok menetelnének végtelen sorokban Budapest közlekedési csomópontjaitól az őrszobák felé.

A rendőrség az állami politikával ellentétes érzület rikkanci megnyilatkozása ellen lépett fel. Az állami erőszakot valószínűleg személy szerint ugyanazok gyakorolták, akik régebben a pártállam normáit védték hasonló módszerekkel. Elítélhetjük-e ezért őket? Monhatjuk-e, hogy pálfordulást követtek el?

A pálforduláshoz a damaszkuszi úton kívül szükségeltetik még — a Biblia tanúsága szerint — „a napnak fényét meghaladó világosság”, továbbá égi szózat és egy „fennevetéstől és öldökléstől” lihegő — vagyis fanatikus — ember is, aki a világosság és a szózat következtében a korábbival ellentétes, de éppolyan megingathatatlan tetsző meggyőződés prófétája.

A pártállam rendőrségét, és általában: képviselőit és kiszolgálóit, többnyire nem világnézeti ösztönzések motíválták. Hogy témából mérítsek például: nem voltak hí-

vöbök és ateistábbak sem a lakosság átlagánál. Filozófiájuk egyetlen sarkköve az a felismerés volt, amelyet a magyar nép trágárabb szavakkal ugyan, de a tartalmat tekintve pontosan így foglal össze: „Mindig az erősebb kutyaé a kutyakisasszony.” Ez a bölcsesség nem nélkülözi a realitást, csak az a baj vele, hogy a rossz valóságot a szükségszerűség rangjára emeli. Az „Ez már így van” a lelkekben „Ennek már így kell lennie”-vé alakult át, és mint ilyen, némi dicsfényre is szert tesz. Ez a fény azonban nem alkalmas arra, hogy elhomályosítsa a napot, nem az égből árad, hanem evilági magaslatokról, és mennyei szózat sem társul hozzá. A „Meghalt az erősebb kutya” gyászkiáltását az „Éljen az erősebb kutya” diadalrivalgása követi. A tolongást nem a Damaszkuszba vezető úton tapasztaljuk, hanem az önfenntartás és érvényesülés ösvényein.

Gyakran ostorozzuk a gazdasági és politikai hatalomátmentés tüneteit, és azt az ámulatra méltó szívósságot, ahogyan a pártállam régi struktúrái némi módosulással beépülnek az alkotmányos demokrácia keretei közé. Bírálunk azonban csak kivételes esetben veszi célba az efféle folyamatok emberi gyökereit. Nincs olyan számottevő politikai erő, mely érdekeltté akarná tenni az embereket abban, hogy mások legyenek, mint eddig. A pártok a demokrácia játékszabályaiból következően minél több ember minél gyorsabb megnyerésére törekszenek. Ennek érdekében táplálják vagy — kedvezőbb esetben — negligálják a befolyásos előítéleteket és hagyományosan pocsek magatartási formákat. A pártok az embereket elsősorban választópolgároknak tekintik, minden egyéb minőségüknek másodlagos jelentőséget tulajdonítanak. A demokráciákat ebből a szempontból csak az különbözteti meg a diktatúráktól, hogy bennük az ár ellenében is kibontakozhatnak a moralitás igényei. Csak azt ne higgyük, hogy könnyű a dolguk. A közvéleményre hivatkozó államreazon és az államreazonra hivatkozó irányított közvélemény a demokráciákban is nyesi, irtja a szuverenitásra törő személyiségeket. Nem számíthatna dicséretre az olyan rendőr, aki a pápalátogatás idején eltűrné az antiklerikális érzület utcai megnyilatkozásait. A renitens újság fellelhető példányait lefoglalták ugyan, de a lapot talán nem tiltják be (demokrácia van), rikkancsait viszont megregulázzák kicsit. A rendőrök a jelenlegi államvilágnézeti szükségleteit szolgálva ugyanazt teszik, amit korábban. A társadalmi változás azt követeli tőlük, hogy ők maguk ne változzanak. Én pedig követem a példájukat. A saját csuklómon érzem, ha egy anarchista rikkancsot megbilincselnek. Kisebbségbe kerültem a hozzám közel álló kisebbség körén belül. Más szóval a rendőrökhöz hasonlatosan magam is némi maradandóságot képviselek a változásban.

Eörsi István

író